

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
תרומה
אדר הראשון ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

תמיהה על דברי מהרז"ו בהקדמתו לפרקי דר"א בעניין רבי אלעזר בן ערך ששכח תלמודו, וכן הערה על הרד"ל שכתב שנתמעט תלמודו.

ביאור ספר אור לישירים להר"א ערוסי הלוי זצ"ל לגבי המשנה באבות בעניין ריב"ז שהיה מונה שבחן וכו', מהו ההבדל שבין ר"א בן ערך לבין ר"א בן הורקנוס, מו"מ בדברי האור לישירים הנ"ל, דברי ילקוט ראובני וספרים נוספים בביאור העניין.

דברי החיד"א בעניין דלעיל, ביאור גירסת המלה 'רָפִי', רמז מהחיד"א על הפסוק ולא ילבשו עוד אדרת שיער וגו', והאם נכון שהחיד"א הוסיף תיבת "עוד" לרמז למרות שאינה כתובה בפסוק.

בעניין (רעידות האדמה) [רעדת הארץ] שהיו לאחרונה בארץ ישראל, נוסח הברכה, ג' עצות מספר הברית להינצל מכך, והרחבה לגבי הסגולה שיש לומר בעת כזאת.

דין המאבד עצמו לדעת, התחלת התייחסות לרבנים וסופרים ואנשי חינוך וכו' אשר יצאו עליהם שמועות רעות וכו'. סיוע לדברי מרן שליט"א כי החפץ חיים היה בקי בתנ"ך, והערה על דברי בנו של החפץ חיים בעניין העמסת רמזים וחידות וכו' בפסוקי התנ"ך.

דעת החפץ חיים על עדרת חסידי הבעש"ט כלפי הליטאים, והתייחסות לספרי חיים ולדר שהחסידים אסרו ונמנעו כבר לפני עשרות שנים להכניס את ספריו בבתי שלומי אמוני ישראל, בעיקבות דברי האפיקורוסות הטמונים בהם.

בשבח פסקי מהרי"ץ עם פירוש בארות שלמה להרה"ג שלמה רצאבי שליט"א על הלכות חנוכה ופורים שיצא לאור בס"ד השבוע.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 631

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש ע"י ידידנו היקר הרב יואל כהן בן הרב אורי הי"ו,
לרפואת ולהצלחת נו"ב היוולדת מרת ספיר בת דוד שתחי',
והרך הנימול דניאל שיחי', בעש"ק זו.

בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפוצה למוסדות יד מהרי"ץ.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם,
וישלח לרך הנימול וליוולדת רפואה שלימה במהרה,
וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו היקר הרב יואל כהן בן הרב אורי הי"ד, לרפואת ולהצלחת נוס"ב היולדת מרת ספיר בת דוד שתחי', והרך הנימול דניאל שיחי', בעש"ק זו.

בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפצה למוסדות יד מהרי"ץ.

ברוך ה', הוא ג"כ מהותיקים העומדים לימינו, ירבו כמותו בישראל.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח לרך הנימול וליוולדת רפואה שלימה במהרה, וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י.

תמיהה על דברי מהרז"ו בהקדמתו לפרקי דר"א בעניין רבי אליעזר בן ערך ששכח תלמודו, וכן הערה על הרד"ל שכתב שנתמעט תלמודו.

לספר פרקי דרבי אליעזר, ישנן כמה 'הקדמות', אחת מהן היא של מהרז"ו – זהו רבי זאב וולף – מפרש של הרבה מדרשים, כגון מדרש רבה. הוא היה גאון ובקי גדול.

במהדורא החדשה הוצאת זכרון אהרן [בדף 30] כתוב כך, איתא במשנה [אבות פרק ב' משנה י'] – י"ב חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניא, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אליעזר בן ערך.

הוא היה מונה שבחם וכו', הוא היה אומר (היינו רבן יוחנן בן זכאי) אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים (היינו גם אותם החכמים שלא נחשבו בין התלמידים, כמו רבן גמליאל הנשיא ורבי צדוק ורבי אליעזר בנו, ורבי טרפון ורבי ישמעאל) – מוזכר 'חמשה תלמידים' של רבי יוחנן בן זכאי, אבל המפרשים אומרים, כי זה לא שהיו לו רק חמשה, אלא אלו היו העיקריים, אבל היו מלבדם עוד הרבה תלמידים. אולם בעת, כאשר מדברים על המשקל שלהם, אין המדובר רק ביחס לתלמידי ריב"ז האחרים, אלא ביחס לכל חכמי ישראל, גם אלו שאינם תלמידי רבי יוחנן בן זכאי, כל חכמי הדור – ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכרעת את כולם. כאן הוא כותב, אפילו רבן גמליאל הנשיא וכו'.

אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ורבי אליעזר בן ערך בכף שניה, מכריע את כולם.

ישנן שתי דעות, מי היה הכי חשוב, האם רבי אליעזר בן הורקנוס, או רבי אליעזר בן ערך? לפי ת"ק, ר"א בן הורקנוס. ולפי אבא שאול, ר"א בן ערך.

המשנה הזאת מלמדת אותנו, שרבי אליעזר בן הורקנוס, גדול ומיוחד מכל חכמי ישראל, ועל כן נמנה ראשון לכולם אף שהיו זקנים ממנו, שהרי נקראו בשם רבי כשהתחיל רבי אליעזר ללמוד, וכמו שמצינו לקמן בסוף פרק א' מי הוא אכסניא שלך, רבי יהושע בן חנניא ורבי יוסי הכהן וכו'.

ואף לאבא שאול שמגדל ומנשא מעלת רבי אליעזר בן ערך על מעלת רבי אליעזר בן הורקנוס – ישנה את דעת אבא שאול, אשר מסתמא דעת ת"ק לא כמותו, ועיין לקמן – היינו כל זמן שרבי יוחנן בן זכאי קיים. רבן יוחנן בן זכאי אמר זאת בחייו, ע"כ אבא שאול אומר שר"א בן ערך היה מכריע את כולם. אבל אחר מיתת רבי יוחנן בן זכאי, נשאר רבי אליעזר בן הורקנוס לבד ראש לכל חכמי ישראל.

ורבי אליעזר בן ערך, כבר אמרו חז"ל, אבות דרבי נתן פרק י"ד, קהלת רבה [ו' ט"ז] פסוק וקהלת ז', ז' פי ה'עשק יחלל חכם, חמשה תלמידים היו לרבי יוחנן בן זכאי, כל זמן שהיה קיים היו יושבין לפניו, כשנפטר הלכו ליבנה, והלך רבי אליעזר בן ערך אצל אשתו לאמאום וכו' עד ששכח תלמודו וכו', עיין שם בכל המקומות הנ"ל. ואם כן נשאר רבי אליעזר בן הורקנוס אחרי מיתת רבי יוחנן בן זכאי, היינו סמוך אחר חרבן הבית, ראש לכל חכמי ישראל.

אני קצת תמיה, על חכם גדול שכמותו. הוא אומר, שר"א בן ערך 'שכח תלמודו'. פלא, האם ח"ו הוא עצמו לא שכח תלמודו. מה עם הגמרא במסכת שבת, שם כתוב כי 'הדר תלמודיה' הדבר מעניין, כי הוא לא מציין זאת. הוא מציין את אבות דרבי נתן, ואת

בן ערך מדבריתם, והוא אמר לב טוב, ואח"כ אמר לב רע. א"כ הנה, ישנו כאן משהו, לפחות דבר אחד שהוא לא אמר אותו בשם רבו.

אולי נגיד, טוב, ריב"ז שאל אותם, אז לכן הוא ענה. אבל כך בסתמא, הוא לא היה אומר. אולם מה נאמר על מ"ש אחר כך, אחרי העניין דלעיל, הם אמרו שלשה [שלשה] דברים. רבי אליעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך וכו'. כעת מובאים, את המאמרים של כל אחד מתלמידי ריב"ז, וגם הוא. אם הוא אמר זאת בשם ריב"ז, שמע זאת ממנו, לא היה צריך לכתוב זאת בשם רבי אליעזר, היה צריך לכתוב זאת בכלל דברי רבן יוחנן בן זכאי, עם מה שכתוב לפני כן במשנה, רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר, אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך וכו'. תכניס גם את זאת שם, כי ר"א אומר רק מה ששמע מפיך. אם אומרים זאת בשמו של ר"א, כמו כל התלמידים, אז שמע מינה כל אחד אמר דברים שלו. א"כ הנה, הוא כן אמר דבר שלא שמע מפי רבו.

אלא מאי, אולי ישנו חילוק, דברי מוסר שאני. כאן במסכת אבות, המדובר בדברי חזוק, זה לא דברי 'הלכה'. הלכות, הוא לא אמר משם עצמו, אבל דברים מהסוג הזה, 'שוב יום אחד לפני מיתתך', שאינן ממש הלכות, ואת זאת הוא יכל להגיד – או הרשה לעצמו להגיד – בשם עצמו.

למרות שבעצם, כפי שרבי עובדיה ברטנורא כבר מדגיש בהתחלת מסכת אבות, אעפ"י שאלו הם דברי מוסר, עניינים של מדות, וגם חכמי אומות העולם חיברו בנושאים אלה ספרים, אבל מה שרוצים כאן להגיד, הוא 'משה קיבל תורה מסיני', זה לא דברים שבדו חכמי ישראל מליבם, אלא גם אלה נאמרו בסיני יעו"ש. א"כ לפי רע"ז, יוצא שוב הפעם, כי מה שר"א אמר, זאת קבלה מרביתו.

אלא אולי אפשר לומר, כי הנה לגבי כל הדברים האלה, שבמסכת אבות, הגר"א מציין על כל דבר פסוקים במקרא שהדברים נלמדים מהם. על כל פרט ופרט. ש"מ שיש לכל

מדרש קהלת רבה, אבל את הגמרא במסכת שבת, שם ג"כ מוזכר העניין הזה, הוא מתעלם מכך. נראה שזה נשמט מזכרונו. פלא עצום. איך ח"ו נדבקה בו השכחה. הוא מאשים את ר"א בן ערך כי ח"ו הוא 'שכח תלמודו', למרות שהגמ' אומרת שחזר לו תלמודו, אחרי שהחכמים ביקשו עליו רחמים.

אמנם הבאנו כבר [בשיעורים הקודמים] שהרד"ל אומר, כי הגם ש'הדר תלמודיה', אבל זה לא כפי שהוא היה. הוא לא המשיך להיות מעיין המתגבר, כאשר היה מעיקרא. אבל הוא – מהרז"ו – עושה זאת, כביכול ר"א בן ערך שכח תלמודו, וזהו, נגמר. ירד עד הסוף. הדבר סתם משונה.

עוד נראה לענ"ד, במחכת"ר של מהרז"ו וכן הרד"ל, כי מפני שהם עשו פירושים וביאורים על פרקי דרבי אליעזר, שמא מרוב שהם רצו להגדיל את רבי אלעזר בן הורקנוס, הפריע להם, והיו צריכים להוריד את ר"א בן ערך. כביכול, על חשבונם.

הדבר אינו עד כדי כך. לפי קצ"ד. וכפי שכבר הבאנו, הרבה ראיות לזה. יכול להיות אולי שהוא היה עם הרבה יותר מעלות, וגם לנו יש בעיקר את התורה של ר"א בן הורקנוס, כפי שאמרנו כי ר"א בן ערך – חלקו בתורה היה יותר בפלפולים ושקלא וטריא, ואולי בגלל זה לא מוזכר כ"כ הרבה דברים ממנו. אולי לא סמכו על מסקנת פלפוליו להלכה ולמעשה.

מצד שני, יש לי שאלה. כתוב ביומא סו: לגבי ר"א בן הורקנוס, שהוא 'לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם'. 'רבו' היינו, רבן יוחנן בן זכאי. מובא ששאלו אותו דברים, והוא ענה 'לא שמעתי'. כגון בפסחים דף ל"ח ע"ב. הרחבתי על כך בקונטרס תנורו של עכנאי אות כ"ד מדף כ"ח.

אם הדבר כמשמעו, יש לשאול, הרי כאן במסכת אבות, יש לנו דברים שהוא אמר מעצמו, אפילו שהוא לא שמע אותם מפי רבו. הרי ריב"ז אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה וכו', וכל אחד ענה משהו. ואח"כ הוא אמר, צאו וראו וכו', רואה אני את דברי ר"א

העניינים הללו יסודות בתורה. אם כן יש לומר כי פירוש, שחכמי ישראל כיוונו בדעתם למה שנאמר בסיני. לא שהם אמרו דברים במסורת, ששמעו בהדיא את זה, אלא הם הוציאו זאת מתוך התורה, התעמקו, והם זכו וכיוונו לדברים שנאמרו בהר סיני.

שאלה מהקהל: אולי יש לתרץ לפי מה שכתבו המפרשים שכל הוא היה אומר, רבי פלוני אומר, שבמסכת אבות, היינו שהיה אותו דבר רגיל בפיו. ואם כן שמא יתכן ששמע זאת מרבו, אלא שהוא לבדו היה רגיל לומר זאת? **תשובת מרן שליט"א:** אכן רע"ו מברטנורא כתב כך שם בפ"א מ"א ד"ה הוא היה אומר. אך נראה דשאני הכא, שכתב התנא הם אמרו ג' דברים, ולא נקט הם היו אומרים, בלשון הווה. אבל האמת שגם כאן בנ"ד, ר"ו מברטנורא כתב בתורת פירוש שני (בלשון אי נמי) שג' דברים הללו היו מרגלא בפומיהו תמיד.

ביאור ספר אור לישראל להר"א ערוסי הלוי זצ"ל לגבי המשנה באבות בעניין ריב"ז שהיה מונה שבחן וכו', מהו ההבדל שבין ר"א בן ערך לבין ר"א בן הורקנוס, מו"מ בדברי האור לישראל הנ"ל, דברי ילקוט ראובני וספרים נוספים בביאור העניין.

חידוש גדול, כתב בספר אור לישראל, זהו פירוש של הרה"ג אברהם הלוי ערוסי, אחד מחכמי תימן החריפים בדור שלפני פנינו, לגבי המשנה הזאת, הוא היה מונה שבחן וכו'.

הדבר נדפס בספר נר יאיר [דף ס"ט], בזה"ל, הוא היה מונה שבחן, שהוא הבין ודקדק בפלפול, ושקל בפלס מאזני שכלם, בסוד חידודי לימוד התורה והוראתם לכל.

רבן יוחנן בן זכאי, מנה' את שבחן, פירוש שהוא עיין הדק היטב בלימודם, שקל בפלס את מאזני שכלם – הוא כותב כאן מלים מליציות – 'בסוד חידודי לימוד התורה, והוראתם לכל'. כנראה הוא מתכוין בזה להגיד, כי ר' יוחנן את הדברים של תלמידיו הללו ממש בדקידקות, בחדות כמו חוד הסכין, 'והוראתם לכל', דהיינו מהי המשמעות של זה, לתורה ולחכמי ישראל ולכלל ישראל.

הוא כותב, 'שקל בפלס', חושבני כי אולי הוא רצה בזה לבאר, מה הפירוש, הוא היה 'מונה' שבחן? מה ביאור המלה 'מונה' בנדרון דידן? וכי הוא ספר כאן משהו? אין כאן שום ספירה, אין פה ראשון או אחרון. הוא רק אמר על הראשון שהוא בור סווד שאינו מאבד טיפה, ועל השני אשרי יולדתו, ירא חטא, מעיין המתגבר. ותו לא. היכן רואין כאן מניין?

זאת שאלה ששואל כבר רבינו יונה, ומסביר שם מה זה 'מונה'. הרי היה צ"ל כתוב 'מספר' שבחן, או 'מגיד' שבחן, ולא 'מונה'. יש לו תירוץ על זה, ודנים עליו בספרים. נראה כי קצת נדחקו בעניין זה. ומביאים זאת במדרש שמואל והיעב"ץ, ועוד.

לכן בא האור לישראל ומסביר לנו, שהוא 'שקל בפלס'. אמנם זה ג"כ לא בדיוק מניין, אבל זה משהו שקרוב לעשות חשבון מדויק. הוא ענה קצת, אך עדיין אינו מספיק, כי זה לא בדיוק.

בכל אופן, הוא מפרש כך, אמר, רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סווד שאינו מאבד טפה. ורבי אלעזר בן ערך, כמעין המתגבר.

ישנה גירסא כזאת בספרים, 'כמעיין', בתוספת כא"ף, אבל חושבני כי התחלף להם במ"ש שם אחר כך בפרקי אבות בתחילת פרק ששי, כל הלומד תורה וכו' ונעשה כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק. אבל במשנה כאן, כנראה שהגירסא העיקרית היא 'מעיין המתגבר'. כפי שלא כתוב על ר"א בן הורקנוס, 'פבור' סווד, אלא כתוב 'בור סווד', אז גם בנ"ד, זה 'מעיין' המתגבר.

דמדתם אינה שווה, אלא אחת הפך מחברתה. וכל אחת מהם יש בה יתרון וחסרון. הוא מפרש, שר"א בן הורקנוס ור"א בן ערך, הם היו הפוכים האחד מן השני.

דרבי אליעזר, כמו בור סווד שאינו מאבד טפה. א"כ הוא בטוח שלא ישכח תלמודו לעולם, אבל אין בכוחו להתגבר כמעין להוסיף בחידושי תורה, ולהבין דבר מתוך דבר. אין לו את כוח החידוש, להוסיף דברים. הוא רק כמו בור, המקבל את המים.

מהרש"א, אלא הסברנו שהיה לר"א כמין רוח טמטום, אשר גרמה לו זאת. כך נראה גם בדברי האור לישרים הנז"ל, נראה בכיוון הזה, אבל לא במדויק. לדבריו, 'נסתלקו' אותיות דו"ך, משמע שהן נעלמו. זהו חידוש גדול.

בכל אופן, כך הוא אומר. ישנו כאן דבר, ממש נפלא. ישנו שם קדוש, מ"ה, מ"ם ה"א. וישנו רי"ב. המלה מריבה, מתחילה במי"ם ונגמרת בה"א, ויש באמצע רי"ב. אז ר"א בן ערך, קיבל את האותיות רי"ב. הוא החליף, החרש היה לבס, החרש – רי"ש, היה – יו"ד, לבס – בי"ת, במקום אותיות דו"ך שזה התורה. הוא שכח את התורה.

וידוע כי לא לחנם אמר רבן יוחנן בן זכאי, ראב"ע כמעין המתגבר, הכוונה תכונת המים כשהם מתגברים המה מתוספים יום יום, וכשאינן מתגברים, המה מתייבשים, והמים היו הלך וחסר.

והנה תענוגי העוה"ז ותאוותיו, המה מתנגדים לקנין התורה, כאמרם רז"ל [אבות פ"ו] כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'.

וכאשר אימשיך בתרייהו בתענוגי העוה"ז ותאוותיו – הסיבה שהוא נמשך אחרי תענוגות העוה"ז – בחשבו אחרי שהוא כמעין המתגבר מאליו, וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, אין צריך עוד לשמור דרך התורה שאמר התנא פת במלח תאכל וכו', גם לא להתמיד ולחזור אחר הלימוד.

אבל באמת אינו כן, דכאשר אימשיך בתרייהו, נתקלקלה תכונתו, ונשתכח תלמודו. דאם תעזבני יום, יומים אעזבך. וכאשר נתחסר המעין, התחיל להתייבש עד שנתייבש כולו. וכד הדר, ביקש לנסות תכונתו הראשונה של מעין המתגבר שמתחדש בו דברי תורה בכל עת, שהוא תכונת הלבנה המתחדשת בכל חודש ועולה ומתגברת בכל יום, אך לא היה כן. שבשביל עצלות הלימוד והתדבקות בתענוגים, לא היה בכוחו להתגבר כמעין בחידושי תורה. לכן קרי בספר תורה, החרש היה לבס, שכבר שלט עליו סט"א הנקרא רי"ב, ונסתלק ממנו שם דו"ך שהוא עולה 'חסד אל כל היום', ונעשה

כאמרם חז"ל, שלא אמר דבר מעולם שלא שמע מרבותיו. בדרך כלל כתוב, שלא שמע 'מרבו', אבל ישנם כאלה שכתבו 'מרבותיו', א"כ כנראה שהיה למד מעוד חכמים, לא רק מרבן יוחנן בן זכאי.

אבל רבי אלעזר בן ערך, היה לו מעלה היפך מן הראשונה, שהוא כמעין המתגבר, לחדש חידושי תורה חדשים לבקרים, מרוב פלפולו ועומק שכלו. אבל יש בו חסרון, דאם אינו מתמיד בה יום יום, אפשר דמהרה ישכח תלמודו. כמו המעין, שאם המעיט מוצאו, אפשר להתייבש. הוא אומר חידוש. הרי ישנו בור, וישנו מעיין. הבור, המים תמיד נמצאים בו. הוא לא ישכח. אפילו שיפסיק ללמוד, אפילו שיתבטל ולא יתמיד. אבל המעיין, יש לו מקור של מים, הוא מוציא את המים, מוציא ומוציא, מתגבר והולך. אבל אם במקור שלמעין, מהיכן שבאים אליו המים, הם נתמעטו, אזי המעיין מפסיק. אין המשך.

כמו שאמרו עליו בגמרא [שבת קמז:], רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אמשיך בתרייהו (כלומר בתענוגים ובתאוות העוה"ז, ולא פנה עוד לחזור על למודו), איעקר תלמודיה. קם למיקרי בסיפרא 'החודש הזה לכם ראש חדשים', אמר 'החרש היה לבס'.

ב'סוגריים' הוא הוסיף כאן ביאור, (נסתלקו אותיות דו"ך שהם גימטריא א"ל, שהיא התורה, 'חסד אל כל היום'. וניתן לו תמורתם רי"ב, המפריד בין שם מ"ה). הוא עושה זאת 'בסוגריים', כנראה מכיון שאח"כ הוא חוזר על כך, אז אולי היה נראה לו כפל לשון. אבל בהמשך ג"כ כתוב זאת, במלים אחרות אמנם. אולי בעיון חוזר, כשהוא נוכח לראות שהכפיל את העניין לקמן, הוסיף כאן סוגריים. עכ"פ הוא כותב כאן דבר חידוש, אשר לא ראיתי בשום ספר, שכתוב בצורתו ממש כפי שהוא כותב אותו. בעזרתו יתב' עוד מעט נראה.

ודרך אגב, נראה ממנו ראייה למה שאמרנו בס"ד [בשיעורים האחרונים], כי זה לא שהוא החליף דל"ת ברי"ש וכן יתר האותיות, כפי שבדר"כ מסבירים רוב המפרשים, כגון

לבו חרש דאין יכול לדבר מאומה בד"ת, וכ"ש לחדש חידושים, וק"ל.

*

רבינו עובדיה מברטנורא על המשנה שם אומר, שאין סתירה בין אבא שאול לבין ת"ק. הוא אומר בלשון, 'מצאתי כתוב', כנראה מקורו לזה בפירוש הרשב"ן.

וז"ל רע"ו, מצאתי כתוב, דאבא שאול לא נחלק על ת"ק, ושני הדברים אמרם רבן יוחנן בן זכאי, ושניהם אמת. דלענין הבקיות והזכרון, היה רבי אליעזר מכריע. ולענין החריפות והפלפול, היה רבי אלעזר בן ערך מכריע. שני הדברים, הם נכונים. כאשר אתה אומר, מי מכריע את כולם? הדבר תלוי. אם המדובר על עניין הבקיות, זהו ר"א בן הורקנוס. ולגבי הפלפול, זהו ר"א בן ערך.

אולם מהתפארת ישראל נראה, שאינו מסכים לכך. לדבריו, המחלוקת כאן היא כמו המחלוקת בעניין 'סיני ועוקר הרים', מי עדיף? הגמרא בסוף מסכת ברכות דנה בכך, וכן בסוף מסכת הוריות. הנדון שם, הוא לגבי השאלה, את מי למנות לראש ישיבה? לפי מנהג זמנם, שראש ישיבה צריך להיות בקי בכל התורה, מכיון ששואלים אותו שאלות. רבה ורב יוסף. רב יוסף – היה סיני, ורבא – עוקר הרים. א"כ זאת ג"כ המחלוקת בנ"ד, אבא שאול סובר כי ה'עוקר הרים' הוא יותר חשוב, במעלה יותר גדולה, ואותו צריכים למנות. ות"ק סובר, כי בעל זכרון עדיף.

שאלה מהקהל: לא הבנתי מה המחלוקת בין רבינו עובדיה לתפארת ישראל?

תשובת מרן שליט"א: לפי רע"ו, אבא שאול לא נחלק על תנא קמא, ושני הדברים אמרם ריו"ח בן זכאי, ושניהם אמת. ולפי התפארת ישראל אינו כן.

למעשה, ישנם כאלה האומרים, כי זה לא שר"א בן ערך לא היה בקי, הוא כן היה בקי, רק לא כמו ר"א בן הורקנוס. כך מובא במעם לועז [על מסכת אבות, סוף דף ע"ח], שתי המעלות היו לר"א בן ערך, שהיה אוצר בקרבו חכמת

רבותיו והיה בקי גדול, ואף היה מלמד לאחרים, וגם חידש מעצמו כמעניין.

גם אם נגיד שהדבר אולי אינו כ"כ פשוט, לא ידעתי מנין לו זאת, ולא ברור שם המקור לכך. בכל אופן עיקר מעלתו של ר"א בן הורקנוס זה הזכרון והבקיות, ועיקר המעלה של ר"א בן ערך זה החידוש והפלפול והסברות.

*

כעת, בספר אור לישרים אומר לנו חידוש עצום, אבל קשה לי להבין זאת. הוא אומר, שזה שר"א נמשך אחרי התענוגות ב'חמרא דפרוגיתא ומיא דדיומסת', זהו רק בגלל שהוא היה 'מעניין המתגבר'. יוצא מדבריו, שלר"א בן הורקנוס, הדבר לא היה מזיק. אילו היה לו המצב הזה, בכל זאת היה נשאר לו לימודו, הוא לא היה נפגע. רק ר"א בן ערך, בגלל שהוא היה מעניין, כאשר המעניין מתמעט אזי הוא מתייבש. אבל לגבי 'בור', הוא נשאר כמות שהוא, המים נשארים בבור. הבור, אינו כמו מעניין. המעניין, חייב שיהיו לו כל הזמן מקורות והמשכיות, לכן כאשר היה לר"א את תענוגות העוה"ז, הוא התייבש.

הדבר לענ"ד פלא עצום. הרי העניין הזה, שתענוגות העוה"ז מתנגדים לתורה, זהו אינו דבר טבעי. כנראה שלחכמות חיצוניות, לא משפיע הדבר הזה, רק לחכמת התורה. א"כ מאי נפקא מינה, האם זהו עניין של סברות וחידושים, או העניין של זכרון. גם אדם כזה, אם הוא לא יתמיד בתורה, אם הוא יתבטל, אזי ח"ו הוא ישכח את לימודו.

לא מובן לי, למה ר"א ערוסי בעל אור לישרים, מסביר שהאחד הפוך מן השני, כי לכל אחד יש מעלה וחסרון, והמעלה של ר"א בן הורקנוס היא, שגם אם הוא לא יתמיד, הדבר לא יזיק לו. רק ר"א בן ערך, אם הוא לא יתמיד, זה יזיק לו. מנין לו?

ואם ניקח זאת לפי המשל שלו, שהוא משווה זאת למעניין, הרי 'בור סווד' היינו בור מסוייד, שדפנותיו מסויידים, ולכן הוא לא סופג את המים, הוא לא קולט ובולע אותם, והמים נשארים. אם הוא לא היה מסוייד, המים היו

אמנם, אלו שני דברים שונים. שם מדובר על חולי, וכאן מדובר על תענוגות.

אם כי ישנם האומרים, שר"א בן ערך שכח את תלמודו מתוך חולי. לא כפי שכתוב לפנינו בגמרא, שהוא הלך לחמרא דפרוגימא ומיא דדיומסת, בגלל שהוא נמשך אחרי התענוגות – כך כתוב גם במדרש קהלת רבה – מקום של מים יפים, נוה יפה וכו'. אבל בילקוט ראובני, בשלושה מקומות, כותב שר"א בן ערך 'חלש ואתפח'. פירושו, שהיה חולה והבריא. עוד מעט נגיע לכך.

רק לפני כן, נסיים את מה שקשור לדברי ספר אור לישירים, בעניין דז"ך ורי"ב.

ישנו משהו הדומה לכך, בספר בכור יעקב [פרשת לך לך, עמ' כ"ט] בשם ספר ציון במשפט תפדה [דף רנ"ו ע"ב בשם הרב בני ראובן], כי שר של שכחה, שמו מ"ה. ועוד כתב משם היערות דבש, שנק' ריב ע"ש. ועוד כתב, כי שר של זכירה שמו דז"ך, אותיות שניות של 'החדש הזה לכם' שנתחלפו לר"א באותיות ריב ע"ש. וליישב הענין ולהתאים הכל יחד, אפ"ל כי בענין דברי תורה הוא רי"ב, ולכן שם רב"י מכניע אותה הקליפה. ולשאר הדברים, הוא מ"ה. וסימניך שהם אותיות מריבה, כי מתוך מריבה יבוא לידי כעס, ומזה יבוא לידי שכחה. ואפשר שזה כוונת הכתוב, מ"ה תריבון עמדי, ר"ל כי ע"י המריבה שאתם רבים עמדי, גורמים לשלוט בכם קליפת מ"ה הממונה על השכחה.

אלו דברים דומים, למ"ש בספר אור לישירים.

אבל בכל אופן, לגבי העניין הזה שר"א בן ערך חלש ואתפח, לכאורה זהו דבר תמוה, כי גם בגמ' מסכת שבת וגם במדרש, כתוב דבר אחר. אמנם יכול להיות שלבעל ילקוט הראובני היתה גירסא אחרת. עכ"פ אם זה כך, שזה היה מתוך חולי, אזי בודאי שלא צודק הרד"ל בדבריו, שר"א בן ערך נענש, כי אפילו שחזר לו תלמודו הוא לא חזר לכמות שהיה. אבל אם הדבר נגרם לו מתוך חולשא וחולי, זאת סיבה שהוא ייענש?

נבלעים בדפנות. כמו שביארו המפרשים. א"כ לפי המשל, כפי שהוא משווה זאת, המים נשארים. אבל אין הדבר כן. כי כאשר אדם העוסק בתורה, מתבטל ממנה ונמשך אחרי תאוות העוה"ז, פירושו שהשלכת רעל לתוך המים. נכון שישנם מים, אבל הרעלת את המים הללו, שמת' שם סם המות, וע"כ הוא כן ישכח תלמודו.

גם ידידנו הרב אסף חגבי יצ"ו אמר לי שלפי המציאות רואים בהיפך ממה שכתב הר"א ערוסי, כי הנה בזמנינו ישנם כאלה שלמדו בישיבה ובכולל, ולאחר מכן יצאו לשוק העבודה, החריפות נשארה להם אבל לא הבקיאות.

יתירה מכך, מצאנו דבר כזה, בגמרא מסכת נדרים [דף מ"א ע"א] כתוב לגבי אדם חולה, א"ר חייא בר אבא, אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר [תהלים ק"ג, ג'] הַסֵּלִיחַ לְכָל עֲוֹנָי הַרְפֵּא לְכָל תַּחֲלָאִי. רב המנונא אמר, חוזר לימי עלומיו, שנאמר [איוב ל"ג, כ"ה] רִטְפֹּשׁ בְּשָׂרוֹ מִנְעָר יָשׁוּב לִימֵי עֲלֻמָּיו. והמפרשים שם דנים מה בדיוק הראיה מן הפסוקים, אבל לא אכנס כעת לנושא הזה. העיקר הוא, מה מוציאים מכך חז"ל.

כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִפְכָּת בְּחַלְיוֹ [תהלים מ"א, ד'] אמר רב יוסף, לומר דמשכח למודו. פירש"י ישוב לימי עלומיו, מלשון העלמה, ייעלם ממנו לימודו, מתוך חולי.

רב יוסף חלש, איעקר ליה למודיה. צ"ל תלמודיה. לרב יוסף בעצמו, קרה לו כך. אהדריה אב"י קמיה. היינו דבכל דוכתא אמרינן, אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא, א"ל אב"י את אמריתה ניהלן, ומהא מתניתא אמריתה ניהלן. רב יוסף שכח את תלמודו, כיון שהיה חולה, ואב"י תלמידו אומר לו, אתה לימדת אותנו, את אמרת לן וכו', עד שהחזיר לו את תלמודו.

ומפורש שם בעיון יעקב, כי אף שרב יוסף היה סיני, בעל זכרון גדול, ואפי' הכי ע"י חליו שכח תלמודו.

אך אולי נגיד, כי עצם זה שהוא נהיה חולה, זהו עונש. כפי שנאמר, הַסֵּלֶחַ לְכָל עֲוֹנֵי הָרֶפָא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי [תהלים ק"ג, ג']. אולי אפשר ליישב זאת קת, אבל לא עד כדי כך. אי אפשר להשוות זאת.

מי שיעיין בפתח עיניים על הגמרא במסכת נדרים שם, לא אכנס לכל הפלפול שלו, אבל הוא שואל, שהרי במסכת ברכות [דף ה' ע"א] כתוב לכאורה בדיוק ההיפך, כי על ידי יסורין – תלמודו מתקיים בידו. כפי שנאמר [ישעיהו נ"ג, י"ח] וְחָפֵץ יָיִ בְּיָדוֹ יַעֲלֶה.

והוא אומר שם על כך שני תירוצים. והגרי"ח בבן יהוידע [מסכת נדרים שם] אומר תירוץ אחר. אולי לפי דבריהם, תתיישב גם הקושיא שלנו. כדי לקצר, נביא רק את דברי הבן יהוידע, והרב פתח עינים ז"ל הקשה מפי השמועה, דאמרו בגמרא דברכות [ברכות ה.] דהמקבל יסורין מאהבה, זוכה שתלמודו מתקיים בידו, דכתיב [ישעיה נ"ג, י"ח] וְחָפֵץ יָיִ בְּיָדוֹ יַעֲלֶה, ואיך רבי ורב יוסף שכחו תלמודם בחליים? דודאי הם היו מקבלים החולי מאהבה. עיין שם.

ונראה לי בס"ד, דהתם קאי אכוליה תלמודא. אך כאן, רבי לא שכח אלא רק אותם שלש עשרה פנים הלכות שהיה גמיר בענין אחד בלבד. וכן רב יוסף, לא שכח כל תלמודו, אלא מקצת הלכות בלבד. וגם זה המקצת, כאשר הזכירו אותו לפניהם אחר כך, נזכרו אצלם הדברים פְּהִיּוּתָם שהיו יודעים אותם בתחילה. ואפשר שאם לא היו מזכירים אותם לפניהם, היו חוזרים ונזכרים אצלם מאיליהם אחרי זה, על ידי עיון והשכלה שהיו משכילים בהם. ולא נשכחו, אלא רק לפי שעה. ורבי, מצד ענוה יתירה דהוה ביה, אמר הכי.

לפי זה, גם לגבי מה שאנחנו דנים על דברי האור לישרים, אולי אין זאת ממש סתירה, כי כאן המדובר רק על שכחת חלק מתלמודו. אבל איך אומרים, אלו 'מהלכים'. דברים שאפשר לדון עליהם. הדברים אינם מפורשים. בפשטות, רב יוסף כמו ר"א בן ערך, שכח את כל תלמודו. אם הוא שכח רק חלק, אזי אין קושי. טוב, שערי תירוצים לא ננעלו.

*

בילקוט ראובני [פרשת בא] כתובים בנ"ד דברים, המאירים את העניין באור יקרות. רק שנדע, עד היכן הדברים מגיעים. לומדים דברים בפשט הגמרא, אבל כאשר נכנסים לכך בפנימיות התורה, רואים דברים ממש חדשים, ואיך שהכל מתיישב. כיצד כל דבר מדויק. אין שום דבר 'סתם'.

הילקוט ראובני בפרשת בא, כותב זאת בשם ספר צפוני ציוני. ובפרשת תולדות, הוא מביא זאת בשם ספר עמק המלך. הדברים שבפרשת בא, נראים יותר מושלמים, רק שישנם קצת שיבושים בלשון.

וז"ל ילקוט ראובני, יש קליפה חיצונה נקראת רי"ב, ויש עמה תר"ה חֲיִילוֹת כמניין אדר"ת, וסודו מה שנאמר בַּעֲשׂוֹ, כולו כאדר"ת שיער. לקליפה הזאת, יש שש מאות וחמש צבאות. ופעולתו, שמבטל התורה מן החולה. משכיח ממנו זאת. והשם של כד"ת, הכתוב על מצחו של משיח בן דוד, מבטל כל זה. וסודו, עשה למען דָּת"ך.

ושמעתי אומרים מפי המקובלים האלה [הגאון מהר"ש אוסטרופולין] סוד גדול במאמר רז"ל בשבת, כד חלש ר"א ואתפח וכו'.

ממש פלא עצום. הוא כותב בהדיא כי בגמ' במס' שבת כתוב, 'חלש ואתפח', מה שלא נמצא כלל לפנינו, וכמו שכבר הערנו. [אם מקורותיו של הילקוט ראובני הם מהאחרונים מחכמי אשכנז, רחוק לומר כך, שהרי לא היו להם אלא ספרי דפוס, ובהם כנראה לא נמצאת גירסא כזאת. אלא יתכן שנתחלף להם ברב יוסף. איתמר. אבל עיין לקמן ד"ה גם כלפי].

בעי למקרי החדש הזה לכם, קרא החרש היה לבס. קשה, למה באמת טעה טעות גדול כזה? והנה, בוא וראה, כי מדל"ת [נ]עשה רי"ש, מן זי"ן [נ]עשה יו"ד, מן כא"ף [נ]עשה בי"ת, צירוף אותיות הטעות הם רי"ב, לרמז שהמזיק רי"ב גרם לו לשכח התורה. וגם תדע ש'החרש היה לבס' גימטריא תר"ה, כמנין אדר"ת, לרמז על חילולת שעמו, שהם תר"ה חילולות. לכך טעה דוקא באותיות רי"ב, ובתיבות החדש הזה

תענוגי עוה"ז. אלא צריך לומר שהיה חולה, ומיא דדיומסת הוא לרפואה כדאיתא שם, והלך לרחוץ בהם. וכן חמרא דפרוגייתא, היה צריך לרפואה, כמאמרם ז"ל [ב"ב דף נח:] בריש כל אסון אנא חמר, באתר דלית חמר תמן מתבעין סממנין [פי' בראש הרפואות אני היין, היכן שאין יין שם נצרכין סממני רפואה]. אלא מתוך שהורגל בהם לרפואה, נמשך אחריהם. כנראה החיד"א הרגיש בכך, ורמז לכך, כי נקט רק 'בש"ס לא הזכיר שחלה'. לא נקט שכתוב בהיפך, בסגנון שאפשר להבין כי אולי החסירו – לא הזכירו – את הפרט הזה.

דברי החיד"א בעניין דלעיל, ביאור גירסת המלה 'רבי', רמז מהחיד"א על הפסוק ולא ילבשו עוד אדרת שיער וגו', והאם נכון שהחיד"א הוסיף תיבת "עוד" לרמז למרות שאינה כתובה בפסוק.

והוא מביא בהמשך בשם החיד"א, דבר מעניין. וכתב החיד"א [ושם], דמהאיי טעמא קורין למוסמך 'רבי', לבטל קליפת 'רבי'. הסיבה שקוראים לחכם בשם 'רבי', היא כדי לבטל את קליפת 'רבי'. ר"ב משכח את הלימוד, והמלה 'רבי' היא כנגד זה.

חושבני כי אולי זה טוב שאנחנו גורסים כך, 'רבי'. כגון, רבי יהודה, רבי מאיר. מכאן יש סוד לכך, שהרי"ש בחירק.

בעדות אחרות, הסתבכו את לקרוא את המלה הזאת. האשכנזים כיום מנקדים 'רבי', רי"ש בפתח, ורואים שבעבר היה ויכוח גדול בעניין מי שיעיין בספרי היעב"ץ, או בספרי הרז"ה – רבי זלמן הנה – אשר היו מדקדקים, איך קוראים את המלה הזאת? לא ידעו. אחד אמר, שצ"ל 'רבי', בשוא, ואחד אמר 'רבי', אינני יודע כעת למה הם הגיעו בסופו של דבר, אבל כיום הם מנקדים בפתח, וישנם האומרים 'רבי', בסגול, או 'רבי'. אבל הגירסא שלנו, וכן של הספרדים, היא 'רבי'.

להגיד 'רבי', לא מתקבל על הדעת, כי 'רבי' בלשון ארמית, פירושו גידול. שהרי לגבי הפסוק [בראשית נ, כ"ג] יָלְדוּ עַל בְּרָכִי יוֹסֵף, התרגום הוא 'רבי יוסף'. דהיינו הוא גידל אותם.

לכם, שאותיות הטעות מורים על המזיק עצמו. והתיבות מורים על חיילות שעמו.

והחדש הזה לכם, גימטריא כד"ת, שלא רצה לקרות החדש הזה לכם שהוא כמנין כד"ת, שזה השם הוא (מתגבר) [מתנגד] למזיק, ומרפא נזקו. ומ"ש שכתוב על מצחו של משיח בן דוד, ולא אמר סתם משיח, דע כי משיח בן דוד גימטריא כד"ת. הגימטריא של כד"ת, זהו שם המתנגד למזיק, והוא מרפא את החולי.

לא ארחיב בזה, אבל מי שיתעמק בדברים האלה, וכדאי לראות זאת בפנים, יראה ממש דברים מתוקים מדבש. לראות איך שהכל מדוקדק בשמים, הפלא ופלא.

*

אבל, לגבי מה שאנו שואלים סתירה, כי כאן כתוב שהוא היה חולה, ובגמרא כתוב שהוא נמשך אחר תענוגות, את השאלה הזאת שואל בספר ניצוצי שמשון, והוא אומר על כך תירוץ טוב, כי יכול להיות ששני הדברים הם נכונים. זאת אינה סתירה. אפשר להתאים את הדברים. דהיינו, הדבר התחיל מן החולי, ובשביל החולי הוא היה צריך תרופות, והתרופות הללו – היין הזה שהיה לצורך המחלה בכדי לרפאו וכו', היו דברים כאלה, אשר גרמו לו לבסוף להימשך אליהם גם בלי החולי. אחריו.

אסבין, ישנה כאן קצת תביעה עליו, אבל לא תביעה גדולה. וכבר אמרנו בעבר, שרבינו חננאל אומר שזהו דבר הממשיך את ליבו של אדם. אבל הדבר לא התחיל ח"ו מתוך נטיה לא טובה.

כך כותב בספר ניצוצי שמשון ופרשת בא, דף ק"ג, וצריך עיון, דבגמרא נראה דשכח תלמודו מחמת שנמשך אחר תענוגי מיא דדיומסת וחמרא דפרוגייתא, ולא מחמת חולי. וכבר הרגיש בזה בסדר הדורות [ערך ר' אלעזר בן ערך], והחיד"א בפני דוד כאן. החיד"א גסבין שואל את השאלה הזאת.

ונראה לענ"ד לתרץ, דודאי לא יתכן לומר על רבי אלעזר בן ערך ששקול כנגד כל חכמי ישראל [אבות פרק ה' משנה ח'] שהלך אחר

עלפי דברי החיד"א דלעיל, שישנה קליפה המשכחת את הלימוד, ישנו שר – מזיק של שכחה, הנקרא ר"ב. וחכם אשר זוכר ויודע את התורה, קוראים לו רבי, כי הוא מבטל את זה. א"כ יש לומר כי מטעם זה נתנו למלה 'רבי' את הניקוד של מלה 'ריב'. הרי לגבי המלה 'ריב', אין ספק כיצד קוראים אותה. אז 'רבי' זה נשאר באותו הניקוד, רק ששינו את סדר האותיות.

וזה שם 'תורה', כי תר"ה הם חיילות הקליפה המשכחת, והשכחה מסטרא אחרא דאיקרי מות. לכן באה אות ו' באמצע, ונעשה חיים, דאות ו' חיים, כמו שכתוב בזהר [אח"כ, דף רמ"א ע"ב] על הפסוק [יהושע ב', י"ב] ונתתם לי אות אמת וכו'.

כעת תשמעו, חידוש מעניין.

כידוע, החיד"א הוא גם בעל רמזים, מלבד גדלו בכל חלקי התורה, יש לו יד ושם גם בגימטריאות וכדומה. והוא כותב בנושא שלנו דבר מעניין בזה"ל, וזה פירוש הפסוק נזכריה י"ג, ד' ולא ילבשו עוד אדרת שער למען פחש. 'כחש' אותיות 'שכח'. דהיינו, כי מי שלומד תורה, לא ישכח אותה.

וסופי תיבות ולא ילבשו עוד אדרת שער בגימטריא 'תורה'. תי"ו – אדרת, וא"ו – ילבשו, רי"ש – שיער, והאל"ף והדל"ת במלים 'ולא עוד', היינו תור"ה.

הכונה, דיזכו שלא יתלבשו בַּחַיילות הקליפה, שהם כמנין 'אדרת' ומשכיחים התורה, אלא יזכרו תלמודם.

כך כותב החיד"א, בספרו פני דוד, בפרשת בא, ע"פ החדש הזה לכם וגו'.

אבל לכאורה הדבר פלא עצום. מי שיעיין בפסוק הזה בספר זכריה [שם], יראה כי אין שם את המלה 'עוד'. ואם כן איך החיד"א עשה 'סופי תיבות' כאלה?

בפסוק שם כתוב כך, וְהָיָה פִּי יִנְבֵּא אִישׁ עוֹד, וְאָמְרוּ אֵלָיו אָבִיו וְאָמְרוּ יִלְדִּיו, לֹא תַחֲיָהּ פִּי שֶׁקָּרַדְתָּ בְּשֵׁם יְיָ, וְדִקְרָהוּ אָבִיהוּ וְאָמְרוּ יִלְדִּיו בְּהִנָּבְאוֹ.

וְהָיָה פִּי הָהוּא, יִבְשׁוּ הַנְּבִיאִים אִישׁ מִחֲזִינוֹ בְּהִנָּבְאוֹתָיו, וְלֹא יִלְבְּשׁוּ אֲדָרֶת שֶׁעַר לְמַעַן פָּחַשׁ. כאן לא כתוב 'עוד'. איך הוא עשה 'סופי תיבות', ע"י שהוסיף את המלה 'עוד'? הרי בלי המלה 'עוד', אין כאן רמז זה. הוא צריך את האות דל"ת, שבסוף המלה 'עוד', לחבר אותה עם האל"ף של מלה 'ולא', בכדי שיהיה ביחד ה"א, ועי"כ תהיה גימטריא זו בסופי התיבות של תור"ה. אבל, אי אפשר, כי לא כתובה בפסוק המלה 'עוד'?

לכן ישנה שם הערה [למטה] בזה"ל, בספר אוצר אפרים למתותני רבי אפרים פישל שטיין שליט"א [פ' בא אות ס"א] העיר, דבפסוק לא כתובה תיבת 'עוד'. והשיב לו הרמ"מ [הרב מאיר מאזוז. העורך] שליט"א, שכנראה נתחלף לחיד"א הפסוק הזה, בשני הפסוקים שלפניו שכתוב בהם 'עוד'.

לדבריו, החיד"א טעה. התבלבל ח"ו. כי לפני כן כתוב 'עוד', כמו בפסוק שהבאנו קודם. וגם לפניו בפסוק נוסף, וְהָיָה פִּי הָהוּא נֹאֵם יְיָ צְבָאוֹת אֲכָרִית אֶת שְׁמוֹת הָעֲצָבִים מִן הָאָרֶץ, וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד, וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. מפני כן החיד"א חשב, שגם בפסוק דידן כתוב 'עוד'.

לפי עניות דעתי, שמא ישנה כאן קצת מגמה וסיבה. כי לייחס לגדולי ישראל טעות בכזאת קלות, זה דבר לא פשוט. החיד"א עושה כאן חשבון, וכביכול לא שת ליבו ח"ו. לבוא ולהגיד, כי החיד"א עושה כזאת גימטריא בפסוק, מכיון שהוא התבלבל, לייחס לגדולי ישראל טעות בדברים מפורשים, לפי דעתי ישנה כאן קצת מטרה מוסוית, בכדי שיהיה קל לומר עליהם שהם טעו בעוד הרבה דברים. הדבר אינו פשוט. השקפה מסוכנת.

ראשית, הדבר לכשעצמו אינו נכון. מי שיעיין בתנ"ך גינצבורג, אשר אוסף את כל הנוסחאות, יראה כי מובא שם שבהרבה ספרים כתוב גם בפסוק הזה את המלה 'עוד'. מה קשה לך? לק"מ. בספר שהיה לפני החיד"א, היה כתוב 'עוד'. אמנם בספרים הרגילים שלפנינו, וכן בכתר בן אשר, לא כתוב 'עוד'. אבל ישנם

הגדולים הללו טעו, וזה רק פעם אחת מתוך עשרת אלפים, אזי אתם טועים פי אלף יותר מהם.

בעניין (רעידות האדמה) [רעדת הארץ] שהיו לאחרונה בארץ ישראל, נוסח הברכה, ג' עצות מספר הברית להינצל מכך, והרחבה לגבי הסגולה שיש לומר בעת כזאת.

לפני שבוע, במוצש"ק וביום ראשון, בעוה"ר היתה רעידת אדמה בכמה מקומות בארץ ישראל, כגון בעיר עפולה. חלילה לפתוח פה לשטן, אבל זאת תורה, כי האדם צריך להיות מודע ומוכן לכך, לדעת מה צריך לעשות אם ח"ו זה קורה.

ישנם הרבה אנשים, שכאשר ח"ו קוראת הרעדה, הם מתבלבלים ושוכחים. לא זוכרים אפילו שישנה על כך ברכה. עפ"י השלחן ערוך [סי' רכ"ז] ומהרי"ץ בע"ח [ח"א דף קע"ו ע"ב], הברכה היא, בא"י אמ"ה עושה בראשית, ואם ירצה יאמר 'שכחו מלא עולם'. דהיינו, בזמן שמרגישים ברעש הארץ. הרי ישנו רעש, וישנה רעדה. המדובר על שני הדברים. מי שנמצא קרוב להיכן שזה קורה, אז הוא שומע רעש עצום. אבל לא חייב שיהיה רעש כ"כ גדול, יכול להיות גם רעש קטן, הדבר תלוי בכל מיני דברים. ואת הרעדה, אפשר להרגיש אפילו במקומות רחוקים. כמ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"ג סי' ע"ח יעו"ש"ב. אם כן, יברך 'עושה בראשית', ואם ירצה יברך 'שכחו מלא עולם' [וכמו לגבי רעמים, עיין שיעור מוצש"ק לך"ל וירא חיי שרה ה'תש"ע].

'עושה בראשית' היינו, שרק בורא עולם יכול לעשות את הרעש הזה בכדור הארץ. או 'שכחו מלא עולם', הכוונה שהדבר מורגש למרחקים גדולים. הכוח של רעדת הארץ, זהו כוח עצום ונורא. לפעמים יותר מפצצה גרעינית. התנופה וההרמה הזאת, של כל המקומות שבהם זה קורה.

בספר הברית [חלק ראשון, עמ' נ"ט] כתב כך, והנה חכמי הטבע חתרו בשום שכל, למצוא ברעש, סיבותיו ואתותיו כמדובר. כיצד הדבר

הרבה ספרים אחרים. ישנה שם רשימה ארוכה של ספרים, אשר כתוב בהם גם כאן, 'עוד'. ולא ילבשו עוד אדרת שיער'. למה לייחס לחיד"א טעות ח"ו, שהוא התבלבל עם הפסוקים הקודמים?

ולא רק זאת. מי שיעיין יראה, כי הרבה מפרשים גרסו כך, כגון הרד"ק, והרלב"ג, ורבי יוסף קרא, והאברבנאל, ועוד בספרים רבים. העתיקו את הפסוק הזה כך, ולא ילבשו עוד אדרת שיער. למה להגיד שזאת טעות? אין טעות. החיד"א לא טעה. בספר שלפניו היה כתוב כך, והוא אמר לפי הספרים שלו.

גם בתרגום יונתן שם כתוב עוד, אך ממנו אין הכרח, כי מצוי שהוא מוסיף מלים בדרך ביאור. ולא למימרא שלא יכולות להיות טעויות. אכן יכול להיות, כבר הגרי"ח בהקדמתו לשו"ת רב פעלים כותב, שיכול להיות טעויות. אין מי שנמלט מכך. [גדולה מזו מצינו להחיד"א עצמו באחד מחיבוריו, שדרש איזה פסוק. ולאחר שנדפס, הרגיש שאין פסוק כזה, והתנצל על כך בחיבור אחר שלו. איתמר]. אבל, דברים כאלה צריכים לדבר בדרך ארץ רבה, בדרך כבוד, אחר נשיקת עפר רגליו וכו', בלשון ספק גדול, ש'אולי הוא טעה, וכדומה.

תחפש ותפשפש בספרים. למה אתה אומר שזאת טעות? הרי בקלות אפשר להגיע לכך?

גם כלפי ילקוט ראובני, שהביא שהביא מהצפוני ציוני ועמק המלך, יכולים היינו לומר שנתחלף להם. חלש ואתפת, זה לא בעניין ר"א בן ערך, אלא בגמ' ברכות דף מ"ו ריש עמוד א' לגבי ר' זירא. אך אם אפשר לתרץ, עדיף. הנה החיד"א בעצמו לא עשה מזה השגה של ממש עליהם, וכדלעיל.

לכן כפי שאמרתי לכם, חושבני כי זה בכדי שיוכלו להגיד כך גם לגבי דברים אחרים, שהחיד"א וזולתו כביכול לא ידעו. כגון לגבי ניקוד נקדישך ונעריצך וכו'. סמכותו של ספר יסוד הקיום וכו'. כביכול מהדברים הללו שברור שטעו (לפום רהטא) יוכיחו לך לדברים שלא כל"כ ברור. כזה, כן כזה. למרות שיכול להיות טעויות, אבל זה רק לפרקים רחוקים. ואם

קורה? ממה זה נהיה? אמנם בחקירת רפואתו והצלתו, נלאו למצוא הפתח.

בעל ספר הברית, היה לפני 250 שנה בערך. מאז ועד היום חוקרים ויודעים רק איך זה בא וכו', אבל לא את תרופתו. במלים אחרות, זה רק כדי לדעת איך הקב"ה עושה זאת, כפי שחוקרים את הרעם ואת הברק, כיצד הדבר בא, איך זה נעשה. אבל לגבי השאלה, איך ניצלים מכך, על זאת אין להם תשובה. והדבר כך גם בזמנינו.

לכן הוא כותב כך, ולמען אחי ורעי אמרתי להודיע לזה שלש רפואות ועצות טובות. אחד טבעיית, ואחד סגוליית [בעלת סגולה], ואחד אלהיית.

הטבעיית, היא לברוח. דהיינו, לברוח ממקומות אשר ח"ו עלולים ליפול, כגון אם מישוהו נמצא בתוך בית, מבנה, שילך למקום פתוח, כדי שלא יתמוטט ויפול עליו משהו. וגם במקום פתוח, שיהיה ריק מדברים מסוכנים, כי יכול להיות ח"ו נזק, חשמל וחומים וכדומה. ללכת למקום הכי פתוח.

כמרבן, להתרחק ממקום מרכז הרעש, ללכת לכיוון השני מהרעש. כי במרכז הרעש, האדמה נפתחת ובולעת את הכל. עלול להיות ח"ו. כפי שנאמר [ירמיהו י', י'] הוא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֹךְ עוֹלָם, מְקַצֵּף תִּרְעַשׁ הָאָרֶץ וְלֹא יָכֻלוּ גוֹיִם זְעֹמוֹ. אומר הרד"ק, שע"י הרעש, לפעמים העיר נבלעת ושוקעת עם יושביה רח"ל. ע"כ צריכים להתרחק מהמקום שבו מרכז הרעש. זהו 'הטבעי'.

והסגוליית היא, שיאמר שלש פעמים פסוק [ישעיהו ו', ד'] וַיִּנָּעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא, וְהַבֵּית יִמָּלֵא עָשָׁן, פנים ואחור [בקריאה קדימה ואחורה]. לומר את הפסוק הזה, ישר והפוך. זאת סגולה, להינצל מן הרעש.

והאלהיית, היא הבדוקה שבכולם והנאמנה [הברורה והמוחלטת] – הדרך הכי טובה – והוא לדרוש את אלדים ולשחר פניו בתשובה תפילה וצדקה, ושב ורפא לו. כי אלדים לנו מחסה ועוז, עזרה בצרות נמצא מאד. על כן לא

נירא בהמיר [בהתחלף] ארץ ובמוט הרים, כי ה' צבאות עמנו משגב לנו.

ואם שְׁלֹשָׁה יעשה – טוב אשר תאחוז בזה, וגם מזה אל תנח את ירך. רצוי שתעשה את שלשתם. אבל להתעורר בתשובה, הוא העיקר, גם לגבי הדבר הזה. כי בעוה"ר הרעש בא מכל מיני סיבות, עוונות, אשר חז"ל כבר מפרשים ומבארים אותם, על מה זה בא. לא ניכנס לכך כעת.

ברצוני להדגיש את העניין הזה, הסגולה שהוא אמר. ניסיתי לברר ולחפש בספרים, מהו המקור לכך. הוא לא כותב, מהיכן הוא לקח את הסגולה הזאת? מצאתי בס"ד דברים הדומים כמעט.

חושבני שכדאי לפרסם זאת. ח"ו שלא נצטרך, אבל שזה יהיה מוכן. להדפיס את נוסח הברכה, וכן את הפסוקים, כי זאת סגולה להשקיט את הרעש, אבי"ר.

בספר סדר הדורות [אלף הרביעי, ד"ה עזיזה, דף נ"ט ע"א] כתב בשם ספר יוחסין, בזה"ל, עיין שם ביוחסין סוד גדול, בזמן שיבוא רעש בעולם, יקראו ג"פ פסוק וינועו אמות הספים. זהו פסוק אחד. והשני, וקרא זה אל זה ואמר. וַיִּשְׁקוּט הרעש. לומר את שני הפסוקים.

היעב"ץ בספרו מור וקציעה [סימן רכ"ז] מביא זאת קצת בסגנון אחר, וז"ל, מצאתי בסוף ספר יוחסין בהוספות של רש"ש בלשון הזה. הרש"ש – זהו רבי שמואל שולם, הוא הוסיף הוספות מדיליה בספר יוחסין, במהדורות האחרונות. ועל זה נבא ישעיה ו', ד' וינועו וגו', וקרא פסוק וקרא זה אל זה ואמר. ואמרו, כי זה סוד גדול, בזמן שיבוא רעש בעולם, ויקראו זה הפסוק וקרא זה אל זה וגו' ג"פ, וישקוט הרעש.

הם לא כתבו, שהדבר בדוק ומנוסה. ולא ידוע לי. אבל, אהימנותייהו קא סמיכנא.

רק ישנה כאן קצת שאלה, לכאורה הוא הפך את סדר הפסוק. בעל ספר הברית, מביא רק את הפסוק וינועו אמות הסיפים וגו', שלוש פעמים ישר והפוך. והם לא כתבו 'ישר והפוך'. אינני יודע, מהיכן ספר הברית לקח זאת. אמנם

שהוא לא כותב דברים מפורשים, אבל לפי איך שהוא מעתיק את דברי הוספת הרש"ש על ספר יוחסין, משמע שישעיה עשה זאת באותו הזמן. וז"ל, 'ניבא ישעיה וינועו, וקרא פסוק וקרא זה אל זה ואמר'. דהיינו, זאת הסגולה, כי הפסוק הזה, הוא שעוצר את הרעש. זהו סוד גדול.

אנחנו איננו מבינים, איך ומה, ואולי הכוונה היא שעייז מתקדש שמו של הקב"ה בעולמו, קדוש קדוש וגו'. עייז שרואים כי הקב"ה שליט בעולמו לעשות בו כרצונו, לזעזע כל כך בכח אדיר ועצום. אבל מסתמא, שישנם בכך עוד כמובן הרבה דברים נסתרים.

הוא כותב, שזהו 'סוד גדול'. א"כ לא כ"כ מובן, מה נפשך, למה אתה מגלה זאת, אם זהו 'סוד'? אבל משמע עכ"פ, שאפשר לפרסם את זה, שהרי הם כתבו זאת במפורש. זאת עצה טובה, שהפסוק מגלה לנו פה, וברוך שגלה סודו ליראיו.

שאלה מהקהל: הוא רק אמר שיש בזה סוד, אבל לא גילה מהו הסוד.

תשובת מרן שליט"א: לכאורה הסוד הזה עצמו, זוהי הסגולה לומר פסוק זה להשקיט הרעש. שהרי לולא דבריו, לא ידענו זאת. אבל אולי הסוד הוא איך זה פועל, מה טמון פה, איזה כח פנימי ורמזים נסתרים. אפשר כנראה להבין כך. אבל אם כן צריך לכוון זאת אז, ואם לא כן הדבר לא יעזור להשקיט את הרעש. כמו שמצינו בעניינים דומים, שהכוונה בהם היא העיקר. נמצא שהעיקר חסר לנו מן הספר. הדבר צריך עיון.

הערה מהקהל: ההפטרה הזאת היתה באותה שבת, שבמוצ"ש הורגשה הרעדה.

תשובת מרן שליט"א: הפטרה זו, בשנת מות המלך עוזיהו וגו' היא בשבת שלפני כן. במוצאי אותה שבת. אם זה שבת שעברה, זה משפטים, עכשיו אנו במוצש"ק תרומה, והפטרת בשנת מות המלך עוזיהו, היא הפטרת פרשת יתרו. זה היה במוצאי שבת יתרו? לא לפני שבוע?

תגובת השואל: אחרי ההפטרה זה קרה. פעמיים. הן במוצאי שבת יתרו, והן במוצ"ש משפטים. בעפולה הרגישו זאת.

כמובן אפשר להוסיף זאת, הדבר אם לא יועיל, עכ"פ לא יזיק. אבל בספר הברית כתב רק את הפסוק הזה, וינועו וגו'. אולם הם כותבים, גם את הפסוק וקרא זה אל זה. והם כותבים את הפסוק הזה, בתורת פסוק שני. קודם לומר את הפסוק, וינועו אמות הסיפים וגו', ואח"כ וקרא זה אל זה. והרי בפסוק במקורו, בספר ישעיהו, הדבר הפוך, קודם כתוב וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש וגו', ואח"כ וינועו אמות הסיפים מקול הקורא.

ומה שהם אומרים להגיד את הפסוק וינועו אמות הסיפים וגו', קודם לפסוק וקרא זה אל זה וגו', אני מניח, שהדבר הוא בדוקא. כיון שהפסוק וינועו וגו', בעצם על כך המדובר. הרי כידוע, בזמן עוזיהו המלך, כאשר הוא בא להקטיר בבית המקדש ומיחו בו, עזריהו הכהן הגדול גער בו. כתוב ג"כ [וזכריה י"ד, ה'] וְנִסְתָּם גֵּיא הָרִי בִּי יִגִּיעַ גַּי הָרִים אֶל אֶצֶל, וְנִסְתָּם בְּאֶשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בְּיָמֵי עֲזִיזָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, וּבֹא יְיָ אֱלֹהֵי כָל קְדָשִׁים עִמָּךְ. היה רעש גדול בא"י, כיון שעוזיהו בא להקטיר, אדם שבא לזייף את התורה. אמר, נאה למלך להקטיר לפני המלך. מובן שהוא בא להגיד סברא, כביכול עפ"י התורה, שההיפך, הדבר עדיף. אבל אתה אינך כהן. אסור היה לו. ואז הצרעת זרחה במצחו, וסילקו אותו. לא ניכנס לכל הנושא הזה, הדברים מבוארים במדרשים ובמפרשים. הרחבתי בס"ד בשיעור ליל ששי האחרון לבחוריהשיבות השבוע, ועוד יותר בנפלאות מתורתך הפטרת יתרו.

כתוב שם, 'ינועו אמות הסיפים מקול הקורא', והתרגום הוא, 'וזעו אלות סיפי היכלא'. הכל התנועע ורעד. 'מקול הקורא', כנראה המובן הוא, שמקול מלאך הקורא ואומר, שעוזיהו עומד לעשות ח"ו נגד התורה ביד רמה בפרהסיא בבית המקדש. ואז, 'זהבית ימלא עשן', פירושו שזהו משל לחרון אף הקב"ה שישנו על כך בעולם, כמו שנאמר [דברים כ"ט, י"ט] כִּי אֲזַיְעֶשֶׂן אֶף יְיָ וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הָהוּא.

התרופה לכך, 'וקרא זה אל זה ואמר'. לפי מה שנראה מדברי היעב"ץ במור וקציעה, אף

בספר ישיב משה [דיין, דף י"א, עניין עזיחו בנו] הביא את העניין דלעיל, הוא מעתיק את הדברים הללו, וכותב כך בזה"ל, ויש סוד גדול בזמן שיהיה רעש פֶּר מינן, יקראו ג"פ וינועו אמות הספים, וקרא זה אל זה. כן כתב סדר הדורות דף ל"א ע"ב. ובספר הברית כתב, שיקראו פסוק וינועו, פנים ואחור ג"פ, וישקוט הרעש. בזכות זה הוא ייפסק. והוא מוסיף, וטוב לכתבו בקירות הבית להיות לזיכרון.

הוא אומר, לכתוב זאת על קירות הבית. שאם ח"ו יהיה, תקרא את זה. לכן אני אומר, כי בזמנינו, אפשר וראוי להדפיס זאת על דפים. רצוי לשמור בכיס בזמנים שיש חשש ואיתותים ח"ו. מי שיזכה במצוה הזאת, להדפיס את נוסח הברכה, 'עושה בראשית' או 'שכחו מלא עולם', ואח"כ את הפסוקים האלה. וחושבני עוד כי אח"כ, בעז"ה אחרי שזה עובר, לומר את נוסח ההלל שנזכיר לקמן.

גם הר"י אלפייה בספר יאיר נתיב [הקדמה ב'] כתב זאת, העתיק את דברי ס' ישיב משה, בתורת 'תיקון לרעש', יש סוד גדול וכו'.

שאלה מהקהל: לומר קודם את הפסוקים, ואח"כ את הברכה?

תשובת מרן שליט"א: לא. הברכה זהו הדבר הראשון.

המשך השאלה מהקהל: מצד הסכנה?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות. אבל הוא עלול להפסיד את הברכה. חושבני, כי אם הוא רואה שהוא ממש בסכנה, אין הכי נמי. אבל בדרך כלל, הרעדה היא לא סכנה. לפעמים ישנו מצב של רעדה, אשר יכול להימשך ימים. ח"ו. בכל אופן, בדר"כ זה לא מסוכן. לכן אני חושב, כי דבר ראשון צריכים לברך, הרי זאת ברכה קצרה, ואח"כ שיאמר את הפסוקים.

ולאחר מכן, כאשר זה עובר, נלע"ד בס"ד כי טוב לומר וְהִלְלוּהָ, פֹּעַל יְשׁוּעוֹת פְּקָרָב הָאָרֶץ, יַעֲשֶׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמוֹ. מְקַצֵּפוֹ תִּרְעַשׂ הָאָרֶץ, וְלֹא יִכִּילוּ גוֹיִם וְעַמּוֹ. יִי עִמָּכֶם בְּהִיוֹתְכֶם עַמּוֹ, פְּנוּיָה דוֹד לְכָל דְּרָכָיו מְשֻׁבָּל וְיִי עַמּוֹ, וְהִלְלוּהָ. זה הלל שמצוי בדיואן, ואומרים אותו בכל עת

מצוא. אבל כעת הוא יפה לעניין, דבר בעתו מה טוב.

כדאי להדפיס כל זאת בדף, גם את שני הפסוקים האלה, וינועו וגו', וקרא זה אל זה וגו', מלבד נוסח הברכה וכו' כדלעיל, שיהיה לנו בשעת הצורך, שלא יהיה ושללא נצטרך.

שאלה מהקהל: אבל איך אפשר לומר קדוש קדוש וגו', הרי דבר שבקדושה אינו נאמר אלא בעשרה?

תשובת מרן שליט"א: לכן צריך לאמרו בניגון הטעמים, שזו כקריאת פסוק. וכך צריך להדפיס.

[הדף יצ"ל השבוע ע"י ארגון "אור ההלכה", בראשות ידידנו הרב מאיר ליאור לוי הי"ו, ומצורף לחוברת בעמ' 22].

דין המאבד עצמו לדעת, התחלת התייחסות לרבנים וסופרים ואנשי חינוך וכו' אשר יצאו עליהם שמועות רעות וכו'. סיוע לדברי מרן שליט"א כי החפץ חיים היה בקי בתנ"ך, והערה על דברי בנו של החפץ חיים בעניין העמסת רמזים וחידות וכו' בפסוקי התנ"ך.

בשלחן ערוך המקוצר [יורה דעה, חלק תורה ומצוות], יש הלכות מאבד עצמו לדעת, ושאר רשעים שמתו.

כתבתי שם בס"ד כך, המאבד עצמו לדעת, הוא רשע שאין למעלה ממנו, שנאמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. ובשביל יחיד נברא העולם, וכל המאבד נפש אחת מישראל, מאבד עולם מלא. ואין לו חלק לעולם הבא. ולכן אין מתעסקין עמו לכל דבר, לא קורעין (ולא חולצים כתף) ולא מתאבלים עליו ואין מספידים אותו וכו'.

לא חשבתי לדבר על הנושא דלקמן, לולא שקיבלתי כמה מכתבים מכמה מידידינו שיחיו. הראשון, מארצות הברית, הרב חיים לוי הי"ו, וכן מאחיו שיחיו. שניהם תלמידי חכמים, ירבו כמותם בישראל. והשלישי, מהרב דרור פ'. יש עוד המשך, אבל לבנתיים אותם, כי אינני יודע האם נספיק. לכל הפחות, רק נתחיל.

הרב חיים לוי הי"ו כתב לי כך, רצוננו לבקש תורה מפי הרב הדומה למלאך, העומד על

כר"ג". ולעולם יהא אדם ערום ביראה, דלית תננא בלא אשא.

או חלילה – דשמא עוד מעט ואין רשע, ואילו, בלתי אם אילני סרק שקולם הולך, והרב הוכפש על לא עוול בכפו, ויצא אבל וחפוי ראש; ויפה שתיקה [כלפי] החכמים, שאת צנועים חכמה.

האם כל מקרה לגופו, ויש להימלך אצל גדולי הדור, וחדי עיני העדה, שיכולים להפריד קול עורב למינו, כגון מר"ר שהוא; "אב בחכמה ומכיר ניגוני הקולות" (ע"פ רמב"ן שמות לב, יח), ותורת אמת בפיהו, ועולה לא נמצא בשפתיו.

וכעת לא תעזוב נפשי לשאול לגבי סוג השני: רב שחזר שאוליה, והקדיח את תבשילו, או רב שסרת, וסרחיה המקפה, וקולו/קלונו נשמע מסוף העולם ועד סופו:

[עד כאן דברי אחי (תאומי) חביבי, ליש ולבי: לוי הלוי לוי נ"י].

א. מה הדין לגבי לימוד תורה מרב שסרת: יסוד השאלה, בהא דאמרו חז"ל שרבי מאיר רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, האם זה לימוד זכות על ר"מ אבל לעולם אין הלכה כמותו.

ואם נפסקה הלכה כר"מ, האם מותר לאדם ללמוד תורה מפיו רב שסרת, בסמכו על יכלתו, להבדיל בין האוכל לקליפה, כמעשה ר"מ. או שמא לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ואין היתר זה שייך אלא לאדם גדול כר"מ, שיודע גם להפליט את בליעות האיסור שבקדירה.

אם הסכימה דעתנו לאסור מכל וכל לימוד תורה מפיו, דשמא "ילמוד ממעשיו", כלשון רש"י. האם ישנו הבדל אם לומד תורה "מפיו", או ע"י שיעור מוקלט או מתוך ספרים.

עד כאן דיברנו ברב שאין רוח חכמים נוחה הימנו. השאלה איך הדין במקרה שהוחזק אצלנו שאין בדבריו נפתל ועיקש. האם מותר לשמוע שיעוריו וללמוד מספריו, דלאו כל איניש חסיד למעבד כהא דאמרו על רבי חייא

גבינו ואומר – גידלו! רגלו רגל ישרה הנראה בסברותיו הישרות, בעוד ששוקל שני צדדים הנראים ככפות רגלי מלאכים האחידות (ע"פ שע"ה סי' טז ס"ה).

תורת י"י בלבו לא תמעד אשריו, שיסלול לנו דרך, בעדן שהחושך יכסה ארץ, מרבנים דלא מפיהם אנו חיים, שדרכם נסתרה, ואינם אלא כצל עובר, כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח, בעלי טלפים, שאת כל הישרה יעקשו, "רב" הנסתר על הגלוי רח"ל, ורב שבענו בוז.

אל גינת אגוז ירדתי, לפרשה שלאחרונה נתעוררה [וכבר היו דברים מעולם], שלדאבוננו מעסיקה רבים וטובים, על דבר הנעשה בישראל, מעשים אשר לא יעשו, אשר כל שמעו תצלינה שתי אזניו –

אודות: כל מיני שמועות רעות שיוצאים על רבנים כאלה או אחרים.

ובהם שני סוגים:

א. רבנים, מרצים, או אנשי חינוך, שיש עליהם קול דהוו סנו שומעניה, אבל עדיין לא הוחזקו בפשעם.

ב. הנ"ל, שכבר נודע הדבר, והוחזקו בפשעם.

ונפשנו לשאול הגיעה, על ראשון ראשון:

אודות טיפוס הראשון, איך מתיחסים אליהם:

בכללי – הלי לשון הרע:

1. מה הגדר של "קלא דלא פסיק". שבהרבה מקרים לא יודעים מאיפה מקור השמועה [דהיינו: "לא יהיו אלו אויבים ידועים שמוציאין עליו שמועה רעה" (ר"מ). כי שמא בא עם הארץ [חילונית] וזדון בליבו: מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור וככלב, ונעשה מקומו צלקת, ויבוא קלון – והרי זה מוס!]

– מה גדר התנאי של "בקול שהרבים מסכימים עליו" [שאם לא כן, הוא "קול ושוברו עמו"] (ח"ח).

והשאלה קשה בפרט בזמנינו שהשיירות מצויות, והכל נשא נס לגוים לארבע כנפות הארץ, בכל אתר ואתר במהירות הבזק.

2. מה הגדר "למיחש מיבעי", והשלכותיה. האם אכן במקרים הללו – "לעולם יהיו כל בני אדם חשובין לפניך כלסטים, והוי מכבדן

(בב"מ פה:) "אזילנא ושדינא כיתנא וכו'", או שמא נאמר "דכל היוצא מן הטמא טמא". איך שורת הדין, ואיזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, על צד הטוב והמועיל.

ב. מה הדין בלימוד ספריו שכתב בהיותו כשר: האם נאמר שאסור דשמא סופו העיד על תחילתו, ושמא הטמין דבר במסתרים שתבכה נפשנו. או דלא חיישינן לכך, כמו שמצינו במשנה באבות (פ"ד מכ"ה נ"א משנה ב) שהזכירו שמוע מפיו של אלישע בן אבויה. וביארו המחזור ויטרי והרשב"ץ בספר מגן אבות (שם) שזה נאמר קודם שיצא לתרבות רעה.

ההוכחה הזו מהמשנה באבות, מביאה אותנו לשאלה נוספת:

מה הדין במקרה שאינו ברור אימתי נשתבשה דעתו.

שהרי שאלו חז"ל (חגיגה טו:) מפני מה הגיע אחר לידי פריקת עול, ולא הגינה תורתו עליו. ומשיבה הגמ': "זמר יוני לא פסק מפומיה. אמרו עליו על אחר, בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו". פרש"י נושרין מחיקו: "קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה, אלמא טינא הוות בלבו". ועוד, ובפרט לפי מה שביאר בפעמון זהב למהרי"ו (שם) שיצא לתרבות רעה, לפי שהיה סורו רע מתחילה.

נמצא לפי זה דקשה להגדיר בדיוק נקודת ההתחלפות של אחר לפני יציאתו לתרבות רעה, לאחרי יציאתו.

וא"כ חוזרת השאלה; כיצד הביאו במסכת אבות מאמר בשם אלישע בן אבויה. אלא מוכרחים לומר כתירוץ בתרא של המחזור ויטרי; דמי שסידר המשנה, פרי לקח קליפה זרק. ולפי זה אין הוכחה כלל מהמשנה לנדון דידן, עד שיעשה גדול בדיקת חורין וסדקין בכל ספריו.

אם ההלכה שמותר ללמוד מספריו, מה הדין לגבי אמירת שמועה מפיו, או לצטט מספריו. אולי יש להכריע שאלה זו על פי המשא ומתן שהוזכר בשאלה הקודמת.

אני בעניותי רציתי לדון, שגם אם נאמר שאין שום צד חסרון בלימוד מספריו שכתב קודם שחטא, שמא כל היתר זה דווקא בצינעה ובחדרי חדרים. אבל ייתכן שלימוד ספריו בפרהסיא תגרום חילול השם, דומיא למה שאמרו במו"ק (דף י"ז.) לגבי אותו צורבא מרבנן דהוו סנו שומעניה: "לא לשמתייה, קא מיתחיל שמא דשמיא". והיינו (מה שנוגע לשאלתנו) שע"י שממשיכים ללמוד מספריו יאמרו "הגויים", דרבנן מכסין על עוברי עבירה, ורבנן מחניפין זה לזה. ויש לנדונו להודיע חרפתו שלא יעשו כמעשהו, כפי שביארו שם המפרשים.

אולם לאו משום שאנו מדמין נעשה מעשה, שהרי מצד אחר נפסקה ההלכה כריש לקיש (שם) "דת"ח שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא משום שיש חילול השם כשמבזין אותו ברבים. ושמא יש לחלק בכמה אופנים: א – בין "צורבא מרבנן", "לת"ח" היינו אדם גדול ומפורסם. ב – בין המכשיל אחרים, לעבירה שנעשתה בינו לבין עצמו. ג – מקרה שכבר נודע הדבר ע"י שנעשה בפרהסיא. שעצם ההימנעות מליטפל בענין, תגרום לחילול השם.

מה הכלל המנחה בכ"ז.

לסיכום: שאלתי האם להימנע מקריאת ספרים של מחברים, שלא סנו שומעניה, במקרה שלא ידוע לנו שום חיסרון בגוף הספרים.

השאלות המסתעפות מכל הנ"ל הן: האם ישנו הבדל אם נפל בעניני צניעות/עריות או בעניני דעות, דשאני מינות דמשכא. האם ישנו הבדל אם הוא חוטא בינו לבין עצמו (זמר יוני לא פסק מפומיה, אבל מזהיר תלמידו: עד כאן תחום שבת. כמו שמצוי לצערנו מרבנים שלא פרשו מהדרך, וממשיכים בהרבצת תורה גם אחרי שיצא עליהם שמועות רעות), לבין חוטא ומחטיא אחרים.

במקרה שחטא בעניני עריות, האם ישנה סיבה נוספת לאסור קריאת ספריו, כגון; משום שזה גורם עוגמת נפש "לפגועים", כשהם רואים שספריו עדיין בשימוש, והם רח"ל זועקים בדם

בכל אופן, אמרתי אז כך לגבי החפץ חיים, וידידנו הרב אליהו סוויד הי"ו הראה לי, כי ישנה ראייה מפורשת לדברי, מבנו של החפץ חיים, אשר כתב על אביו שהוא היה בקי בתנ"ך.

יש לו ספר בשם 'שיחות החפץ חיים', 'מחיי אבא' [הוצאת מכון פרד"ס]. כתוב שם באות ס"ט [דף כ"ז כך, ספר התנ"ך היה מורה דרכו. לא רק חלק החוקים והמשפטים, אלא גם כל מאורע ומקרה שבאו בדברי התורה, הנביאים והכתובים, מהם למד איך לכוון אורח החיים של עם ישראל. הוא לקח מזה, ללמוד מכך.

עניין לימוד התנ"ך, חשוב מאד. דיברנו על כך בזמנו [מוצש"ק משפטים התש"פ, ומוצש"ק וירא וויצא התשפ"ב], צריכים לקבוע לימוד במקרא, בכל יום. לכל הפחות, ב'שילוש'. גם מי שלמד, צריך לרענן את הזכרון. והוא כותב שם, את התועלת של הדבר, להוציא מתוך הפסוקים.

وهוא כותב בהמשך דבר נפלא, התנ"ך היה כמעט בכל ימי חיינו באמתחת טלית ותפילין שלו.

אך הוא מוסיף שם עוד הערה, אמנם מעולם לא קירב דברי התורה והנביאים לשכלו שלו, ולהעמיס בהם רעיונות וחידות כדרך רבים וגם שלמים מטובי עמנו. אדרבה, קירב שכלו לשכל התורה תמיד. ועל כן לא יפלא תקוותיו העצומות ובטחונו הגדול, כי לא יפול צרור ארצה מכל המפורש בתורה ובנביאים לעתיד עם ישראל.

לדבריו, החפץ חיים אינו כמו רבים 'מטובי עמינו', אשר 'מעמיסים רעיונות וחידות'.

בנו של הח"ח, היה תלמיד חכם חשוב ועיין בשיעור הבא בל"נ, אבל אינני יודע, מדוע היה צריך לזלזל באחרים, לומר שהם 'מעמיסים רעיונות' בתנ"ך. הוא אומר, שהח"ח מדבר על התנ"ך כפישוטו, לקח מאורע עפ"י הפשט. אמנם ברור שלא ממש 'פשט', אלא עם מדרש חז"ל. כידוע. אבל הוא כביכול עוקץ, את אלו שמעמיסים רעיונות וחידות בתנ"ך. אז קל וחומר לגבי רמזים וגימטריאות, כי לפי דבריו זה לא השכל של תורה, אלא השכל שלהם.

ליבם: "על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם?".

אע"ג די"ל לגבי כל הנושא הנ"ל: דלאו מפיו אנו חיים, ולא צריכים ליה ודכוותיה. ייתכן שזה נכון לגבי ההנהגה הנכונה, אבל בעינין למידע עיקרא דדינא, דלאו מכל רב זוכה אדם ללמוד. הגם שידעתי שאין דרכו של מרן להאריך ולהרחיב בנושא שכבר דשו ביה רבים, בפרט שיש ללמוד כמה פרטים ממה שכתב מרן בעולת יצחק (ח"ב סי' רי"ז), מ"מ לאחר שבינותי בספרים, נלענ"ד שהניחו למרן מקום רחב להשקות מבארותיו העמוקים והטהורים לעדרי עדרים.

צור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו "מתורתו נפלאות".

תלמידך המשתוקק לדברך
חיים ולוי הלוי לוי

*

לפני שאכנס לגופו של עניין, אם כי אני רואה שכעת כבר לא אספיק להיכנס ממש לתוכו, ברצוני להקדים משהו, בתורת פתיחה. אתחיל עם החפץ חיים.

תוך כדי שדיברנו [בשיעור מוצש"ק בשלח ויתרו התשפ"ב] על עניין 'כנישתא חדא', שאם תהיה לכל הפחות 'כנישתא חדא' שיחזרו בתשובה אזי בזכותם יבוא המשיח, יצא לנו להביא את דברי החפץ חיים [בספרו שמירת הלשון] לגבי הנושא הזה, והזכרתי תוך כדי הדברים כי רואים שהחפץ חיים היה בקי בתנ"ך.

ודרך אגב, גם לגבי החיד"א, הזכרנו מקודם שמישהו כתב שהחיד"א נתחלף לו, יש להוסיף כי גם החיד"א היה בקי עצום בתנ"ך. חוץ מהפירוש שלו, למשל חומת אנך, רואים מתוך כל המליצות שלו, חכמת המליצות של החיד"א, לשנות וכו', זהו רק מרוב בקיאות במקרא ובחז"ל. איך שהוא משתמש בכל המליצה, והופך את המשמעות. לכן, לא מתאים ואי אפשר לייחס לו טעות, כביכול הוא לא פתח את הנביא בכדי לראות. וכאילו הוא עושה גימטריאות, מבלי לעיין בראוי. ח"ו.

ברם, אין בכך שום סתירה. כבר דיברנו בזמנו [מוצש"ק עקב התשפ"א], שישנם גדולי ישראל אשר מפרשים פסוקים בעמקות, למרות שלפעמים קשה להבין, האם אכן התכוונו הפסוקים לזה?

לכן הבאנו אז כבר יסוד גדול וחשוב מאד, המאיר את העיניים, כי הגם שלפעמים ישנם רעיונות, אשר נראה שלא רואים אותם במקרא עצמו, רק אחרי שמתעמקים מגיעים לכך, הבאנו מה שכותב מה"ר עמנואל חי ריקי – הוא מדבר על ספר תהלים, אבל זה לא משנה. בכל מקום שאני אומר איזה רעיון – אם תשאל אותי, מי אמר שדוד המלך ע"ה התכוין לכך? הוא עונה, כי גם אני לא אומר בודאות שדוד המלך התכוין לכך, זה לא מוכרח ולא מוכח שהוא התכוין, אלא הקב"ה הוא שהתכוין לזה. מי שם לו את המלים האלו בפה? הקדוש ברוך הוא. לגבי התנ"ך, אין פירושו שישעיהו הנביא דיבר, וכעת אתה מעמיס לי כאן איזה רעיון. אכן אולי הוא לא התכוין, אבל הקב"ה נתן לו את המלים בפה. לתורה ישנם שבעים אלף פנים. כל הפירושים, בהחלט יכולים להיות, ואי אפשר לשלול אותם. אדרבה, זה מראה את כל צפונות התורה, שהכל כלול בה, אולי אפילו הרבה יותר ממה שאנחנו אומרים, מפרשים.

דעת החפץ חיים על עדת חסידי הבעש"ט כלפי הליטאים, והתייחסות לספרי חיים ולדר שהחסידים אסרו ונמנעו כבר לפני עשרות שנים להכניס את ספריו בבתי שלומי אמוני ישראל, בעיקבות דברי האפיקורוסות הטמונים בהם.

זה אמרנו אגב אורחא, אבל העיקר השייך לנ"ד הוא בהמשך ובאות מ"ו, שכותב בן החפץ חיים, דבר מעניין. וז"ל, בעשרות השנים לעת זקנותו, היה מחשיב מאד את עדת החסידים, באמרו כי הם בזמנינו ככותל אבנים שמניחים בין בתי העץ, שאינו מניח להתפשטות שריפה. הח"ח, היה ליטאי מרוסיה. אבל אעפ"כ כך הוא אמר. ובימינו, שנגף הכפירה פשט לכל עבר ופאה. ולאלפים שהם מאמינים בה' ובתורתו, אבל כמו מתביישים בקיום מצוותיה בריש גלי, כל

יהיו לשחוק בין הגויים, ובין פריצי עמנו שרבו המלעיגים מכל קודש, עלינו לשבח לעדת החסידים שהם אמיצי רוח, עושי דברו ביד רבה ובפומבי, ועוד הם מגדלים בניהם לתורה ולעבודה, כאבותיהם. לא מתביישים. עם פיאות, ועם הכל. רוממות אל בגרונם, ולשונם כחרב חדה להשיב לחפשים אל חיקם עשרת מונים בוז וקלון. ועל כל פשעים תכסה אהבת השם שבקרבים.

ובסוף [אות מ"ה, דף כ"א] הוא אומר עוד דבר מעניין, מאת ה' היתה זאת. להותיר לנו את החסידים בימינו אלה. כי אנחנו "שלומיאלים". הוא אומר כך על הליטאים, בלשון אידיש, שלימזליניקס. אנחנו מסתתרים בחורים. והחפשים, שוכחי אלהים – כנראה צ"ל "שכיחי", בלשון הפסוק [תהלים ט', י"ח] כָּל גּוֹיִם שָׁכְחִי אֱלֹהִים – עוֹשִׂים כָּל הָעוֹלָה עַל רוּחָם. אבל החסידים אינם מניחים להם, ובכמה מקומות ידם על העליונה. והם מגרשים ומניסים את האפיקורוסים. מובן כי מן השמים נטעו בהם אומץ רוח וגם עזות ללחום מלחמת השם.

שאלה מהקהל: אבל ידוע שהחפץ חיים התנגד להם על שמאחרים את זמן התפילה? תשובת מרן שליט"א: אבל אין זו סתירה. הא כדאיתא, והא כדאיתא. שם הוא עצמו בספר לפני כן מביא טענתו זו כלפיהם, והוא מסיים בנ"ד שעל כל פשעים, תכסה אהבת ה' שבקרבים.

יפה הם לוחמים נגד החילונים, וגם נגד חצי החילונים כבנ"ד.

לפי מה ששמעתי, חסידי הבעש"ט כבר מזמן לא הכניסו את הספרים של ולדר. למה בציבור האחר, כן הכניסו את הספרים? מדוע זה נכנס כמעט לתשעים אחוז, מהבתים של הציבור החרדי?

בזמנו, כבר בזמן שהתחילו הספרים שלו הראשונים, לפני 40-30 שנה, בירדתי אודותיו. הרי הוא למד כביכול בישיבת קול תורה, לא בתקופתי אלא הרבה שנים אחרי שאני הייתי, בערך אחרי 15-10 שנה, הוא למד שם

אך כיון שהזמן קצר והמלאכה מרובה, אעצור פה, כי ישנם כאן כמה וכמה נושאים ותחומים. אני לא מתכוין לדבר מבחינה מציאותית, לגבי דברים שאי אפשר לנו לברר אותם. ותהי האמת נעדרת.

בכל אופן חושבני, כי הדבר הזה, זאת כבר סיבה שאסור שהספרים שלו יהיו במחנה שלנו. כל-שכן כעת, לכל-הפחות אחרי ככלות הכל, שהדברים לבסוף יצאו החוצה, גם אם הדברים אינם נכונים במלואם, אבל בודאי שאין עשן בלא אש. לכל הפחות לאחר מעשה, להבין שאין מקום לזה בבתים של יראי ה'. למעשה זה כבר מזמן, בלי קשר. לא ידעתי לשעבר מה קורה אצל החסידים, לא ידעתי שבד"צ העדה החרדית כתב מכתב שהספרים שלו מקורם בספרי גויים ורשעים ושצריכים להרחיק אותם. אבל היום, בודאי לאחר כל מה שהתפרסם, כל מי שיש לו יראת ה' בקרבו, בודאי שצריך לעשות 'ביעור חמץ', שלא יראה ולא ימצא ח"ו דברים שבאו ממקומות זרים. ה' ישמרנו. כמובן, כפי שאמרתי לכם, אני מדבר כעת 'על קצה המזלג' ממש, ועדיין לא נכנסתי לפרטים נוספים. בלי נדר נשלים את העניין.

בשבח פסקי מהרי"ץ עם פירוש בארות שלמה להרה"ג שלמה רצאבי שליט"א על הלכות חנוכה ופורים שיצא לאור בס"ד השבוע.

ברוך ה', יש לנו גם בשורות טובות. ישנם גם ספרים טובים. יש בקדושה, ספרים נגד הטומאה.

זכינו שהשבוע יצא לאור הספר פסקי מהרי"ץ על הלכות חנוכה ופורים, עם פירוש בארות שלמה. 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', אמנם לא אדר השני שהוא העיקרי, אבל מהחתם סופר [שו"ת חת"ס חלק חושן המשפט] משמע, שגם אדר הראשון [עיי' שיעורי מוצש"ק תרומה ה'תש"ע, ה'תשע"א, ה'תשע"ה]. עכ"פ, שמחה של תורה, בודאי יש.

זהו ספר חשוב לאור, מאת בני הרה"ג שלמה הי"ו מירושלם עיקו"ת, שהוא עשה ביגיעה רבה ספר ממש נפלא, על הלכות חנוכה, וגם פורים. דבר בעתו מה טוב.

בירושלם ת"ו בישיבת קול תורה. שאלתי עליו, ואמרו לי, אהה, ולדר, הוא הבטלן של הישיבה. הוא לא 'למד' בישיבה. הוא רק היה שם.

החסידים, הריחו בספרים שלו את האפיקורסות, ועוד הרבה גדולים ות"ח פירסמו כך בזמנו. וכבר אינני מדבר, על הפרשיות המכוערות האחרונות, מה כן ומה לא. אינני יודע. אני לא אמור לברר את המציאות, ואין לי את הכלים, ואינני רוצה וזה לא תפקידי. אבל הם כאשר בדקו בספרים שלו, ראו שהספרים שלו יונקים ממקורות חיצוניים. והוא אפילו לא מתבייש לכתוב זאת. הוא גם פירסם בעיתונים החילוניים דברים על החרדים, הוציא דיבה עליהם, ובסופו של דבר, זה שב אליו כגמולו. הוא פזל והלך אל החילוניים, ובסופו של דבר הם אלה הראשונים שפגעו בו בחזרה. ראו בספרים שלו, שהוא בסך הכל לוקח דברים וסיפורים של חילוניים, וישם להם כיפה. גייר אותם, כביכול. המדובר הוא על שיטות חינוך, פסיכולוגיה, אבל היניקה שלו בזה היתה מספרי אומות העולם, ומן הגרועים שבהם.

החפץ חיים אמר על זמנו, שהם 'שלומיאלים'. איך בזמנינו שתקו על הדברים הללו, והכניסו את זה?

שלומיאל, זו מלה שמקורה בגרמנית ועיין בספר בניין שלם שפה ברורה דף 236, וממילא לאידיש, ובזמנינו על-פי זה אומרים בעברית 'שלומיאל' למי שהוא כמו ביש-גדא, עצלן בטלן שלא עושה מה שצריך. אבל לא ידעתי מה פשעו מה חטאתו של נשיא שבט שמעון, שלומיאל בן צורישדי ובמדבר א', ו'. ועוד, שנדבק הדבר לשמו. כנראה רק קרבת המלים גרמה.

שמעתי שהיה בזמנו שיקול כזה, שאם ידחו וירחיקו אותו מהציבור החרדי, אם לא יתנו לו במה בציבור החרדי, הוא ילך אל החילוניים. והנה בסופו של דבר, סופו הוכיח על תחילתו. אינני מבין זאת. תשאיר אותו, שילך אל החילוניים. וכי אנחנו אחראים עליו? מה, וכי יותר טוב שישאר בתוך המחנה שלנו, ויטנף מבפנים את המחנה? אני מדבר כעת, רק מן הבחינה ההשקפתית, לגבי העניין הזה.

אחרי זה מתלווה 'מעשה נסים', ארבעה מאמרים חשובים בעניינים אלה מאת בני השני הרב נסים הי"ו, אבל זה כבר נדפס בחוברת בנפרד. כי בעצם מראש זה היה מיועד להיכנס לספר הזה, אבל כיון שהיו עיכובים אז הוא הוציא זאת לאור בחוברת.

בכל אופן, יש בספר דברים מאד חשובים, ממש לברר כל פרט ופרט, גם בהיקף וגם בעמקות, וגם ישנן מרגליות יקרות פה ושם, דברים ממש מתוקים מדבש ונופת צופים. 'הברקות'. אני רואה שהזמן קצר, עלכן אקצר, ונשלים זאת בל"נ בפעם אחרת.

תשמעו למשל רעיון, שהוא כותב שם בבארות שלמה. למה חכמי תימן נע"ג קבעו, לפתוח את המגילה בפסוקי חסדי י"י אזכיר תהילות י"י וגו'. מה העניין? כי כתוב בגמרא מגילה [דף יג.] לגבי אסתר, ירקרוקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה. זהו 'חסדי'. הפלא ופלא. נחמד מאד. הוא כתב זאת בשורה אחת.

השם ברוך הוא יזכה אותו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה, ושנוכה גם להמשך הוצאת סדרת הספרים 'פסקי מהרי"ץ'. ולברך על גמרה של תורה, בסופו של דבר.

בסידרה של פסקי מהרי"ץ, זהו הכרך השתים עשרה שיצא לאור. ברוך ה', בני הרה"ג משה שליט"א השלים ועשה חלק, הלכות שבת וימים נוראים, וחתני הרה"ג נריה חובארה שליט"א עשה על חושן המשפט – נשאר ממנו רק החלק האחרון. הרה"ג אליהו מדמון שליט"א בעז"ה, על הלכות נטילת ידים וברכות עד מנחה וערבית, עד סוף חלק שני במשנה ברורה. זה כבר היה אמור לצאת לאור, אבל היתה קצת עכבה. הספר כבר מוכן, ערוך וכו'. בני הרה"ג ישראל שליט"א עובד על הלכות ספירת העומר וחג השבועות, אבל צריך סייעתא דשמיא שיגמור. בני הרב נסים שליט"א עושה משהו בחלק יורה דעה.

נשארו דברים, שצריכים עוד אנשים שיירתמו לעשות 'בארות', יש בארות יצחק, בארות משה, בארות שלמה, בארות אליהו, בארות

חיים. וכן בארות שאול, כי גם בני הרב שאול שליט"א היה צריך לעשות על פסח כמדומני. מכל הבארות הללו, יהי רצון שתהיה לנו לבסוף סידרה של 20-25 כרכים, פסקי מהרי"ץ, על כל ארבעת חלקי השלחן ערוך. הדבר חשוב מאד.

רוב המלאכה, כבר נעשתה. את הבסיס, אני בעז"ה נותן לכולם, מה שכבר עשיתי בזמנו, שיוכלו להמשיך. מה שעדיין נשאר, אלו מקצת מן החלקים. אבן העזר כבר נעשה, וכן רוב חושן המשפט. נשארו חלקים מאורח חיים ומיורה דעה. יש הלכות מילה, למשל, ויש הלכות ריבית. וכן לא אליכם הלכות אבילות, שלא נצטרך. כל אחד בתחומו. כל חלקי התורה, שעדיין לא זכינו שהמלאכה הזאת תושלם.

מי שיראה כאן בספר, זאת ממש ברכה בקרב הארץ, חידושים משמחי לב. פיקודי ה' ישרים משמחי לב.

בעז"ה יהי רצון שנוכה לשמחה שלימה, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור

מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי

הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם לטובה, אבי"ר.

ברכת הרעש

רעדת הארץ

המרגיש ברעדת הארץ, מברך מיד [תוך כדי דיבור]

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹשֶׂה בִּרְאשִׁית:

ואם ירצה יאמר במקום נוסח הברכה דלעיל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁפָּחוּ מֵלֵא עוֹלָם:

לאחר מכן יאמר ג' פעמים הפסוק וינעו וגו' ישר והפוך, והיא סגולה להשקטת הרעש
(כמובא בספר יוחסין, סדר הדורות, מור וקציעה להיעב"ץ סי' רכ"ז וספר הברית)

וַיִּנְעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבֵּית יִמְלֵא עֲשׂוֹ:

עֲשׂוֹ יִמְלֵא, וְהַבֵּית הַקּוֹרָא, מִקּוֹל הַסָּפִים, אֲמוֹת

וַיִּנְעוּ:

ואחר כך יאמר ג' פעמים הפסוק וקרא וגו'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת

מֵלֵא כָּל־הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ:

כשישקוט הרעש, טוב לומר

וְהִלְלוּ־יָהּ, פוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, יַעֲשֶׂה עִמָּנוּ

לְמַעַן שְׁמוֹ. מִקְצָפוֹ תִרְעַשׂ הָאָרֶץ, וְלֹא יָכִילוּ גוֹיִם

זַעֲמוֹ. יְיָ עִמָּכֶם בְּהִיּוֹתְכֶם עִמּוֹ. כְּוִיָּהּ דָּוִד לְכָל

דָּרְכָיו מִשְׁפִּיל יְיָ עִמּוֹ. וְהִלְלוּ־יָהּ:

וטוב לתלות דף זה בקירות הבית להיות לזיכרון, או ישמור בכיסו

(ערוך ע"פ דברי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן בשיעורו השבועי

מוצש"ק תרומה ה'תשפ"ב ב'של"ג וש"ע המקוצר סי' מ"ו ס"ב ושור"ת עולת יצחק ח"ג סי' ע"ח)

יו"ל ע"י ארגון "אור ההלכה" 02-6420535